

Deniz Okan SAVAŞ | Gümrük ve Ticaret Müfettişi

Özgür DANACI | Gümrük ve Ticaret Müfettiş Yrd.

DİJİTAL PARA BITCOİN; BİR ÖDEME ARACI MI YOKSA

KARAPARA AKLAYICILARIN YENİ SİĞİNAĞI MI ?

Özet

Günümüzde genel olarak kabul gören para; fiziki olarak karşılığı bulunan, kağıt para, kredi kartı gibi ödeme araçları olsa da, 2009 yılından itibaren yeni bir para türü olan dijital para ortaya çıkmış, bu paralar arasında olan Bitcoin adından söz ettirmeye başlamıştır. Sadece bilgisayar ortamında oluşturulan sanal cüzdanlarda, kilobayt, megabayt, gigabyte'lar ile ifade edilen büyüklüklerdeki dosyalarda muhafaza edilen ve alışılan para yerine ikame edilmek amacıyla ortaya çıkan Bitcoin ya da diğer sanal paralar, literatüre yeni para olarak girmeye aday kavramlardan birisi haline gelmiştir. Paranın bu yeni formunun beraberinde birçok avantajı getirme ihtimali değerlendirilse de bazı dezavantajlarından ve oluşabilecek sorunlardan da bahsetmek mümkün olacaktır. Bu yazımızda dijital/sanal paranın ya da piyasada en çok bilinenlerinden Bitcoin'in nasıl ortaya çıktığı, hangi oranlarda kullanıldığı, birtakım avantaj ve dezavantajları ile özellikle uluslararası ticarete kullanılıp kullanılmayacağı hususu ile son olarak da sanal para ya da en çok bilinen adıyla Bitcoin'in karapara aklayıcılar için yeni bir aklama aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağı, karapara aklanması ile mücadele konusunda sanal para birimlerine karşı önlem alınıp alınmaması gerektiği hususlarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Digital para, sanal para, bitcoin, karapara, karapara aklama, ödeme araçları, ödeme şekilleri. JEL Sınıflandırması: Jel F, Jel K.

Abstract

Generally acclaimed use of money includes something physical; a banknote, coin or a credit card today. Since 2009, there has been a new money type named "Digital Money" though; and one of the most widely known of them is Bitcoin. These virtual money like Bitcoin came up to replace today's physical money and became a candidate of a new type of payment concept. They are created by computers and kept in digital folders that are measured by kilobytes, megabytes and gigabytes. It is true to say that they have advantages; however, they are coming with certain disadvantages and some other problems too. In this article, we will deal with some points including how this digital/virtual money types-and the widely known Bitcoin- come up, some advantages and disadvantages of them and whether they can be used in international trade or not. Finally, we will write about if this virtual money or Bitcoin is a new tool for laundering of illicit money or not; and is there a necessity to take any precautions against these virtual currencies for fighting with money laundering.

Keywords: Digital money, virtual money, bitcoin, illicit money, laundering of illicit money, money laundering, payment methods. JEL Classification: Jel F, Jel K.

Giriş

Paranın kullanılmadığı dönemlerde, takas(trampa) yoluyla ekonomik faaliyetler yürütülmeye çalışılırken, trampa ekonomisinin getirdiği zorlukların bertaraf edilmesi amacıyla altın, gümüş, platin vb. değerli madenler para olarak kullanılmıştır. Bu şekilde toplumların yaşamında ilk kez mal para olarak ortaya çıkan "para" kavramı, insanoğlunun tuzdan deniz kabuğuna, buğdaydan kıymetli madene kadar farklı şekillere büründüğü "ödeme aracı" olma fonksiyonunu asırlardır korumaktadır. Tarihi kayıtlara göre ilk olarak milattan önce yedinci yüzyılda maden olarak Lidyalılar tarafından bulunarak kullanılmış, para olarak itibar görmese de daha eski kayıtlarda Çinliler tarafından milattan önce 118 yılında deri formunda bir nesne olarak kullanılmıştır. Günümüze kadar birçok nesne değişik zamanlarda para olarak kullanılmış, anılan örneklerden farklı olarak büyükbaş hayvanların dahi para olarak kullanıldığı dönemlere rastlanmıştır.¹ Modern anlamda kullanılan paraya geçişler bu formlarla başlamış, ilk kağıt para milattan sonra 806 yılında Çin'de ortaya çıkmış, batıda ise bu süreç daha yavaş ilerlemiş, kağıt paraların basılması ve kullanımı 17. yüzyılın sonlarına rastlamıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde kağıt para ilk kez 1690 yıllarında ortaya çıkmış, yine İngiltere'de 1694 yılında Merkez Bankası kurulmuş ve daha sonra diğer ülkelerde kurulan Merkez Bankaları ile para kullanımı süreci dünya genelinde hızlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ise ilk kağıt parayı Tanzimat döneminde "Kaime-i Nakdiye-i Mutebe-re"² adı altında ihraç etmiş, bu döneme kadar ise nikel, gümüş ve altın paralar kullanılmıştır. Modern anlamda paranın ortaya çıkışının ve insanlar tarafından tercih edilebilir olmasının en önemli nedenleri;

değişiminin ve taşınmasının, para olarak kullanılan diğer nesnelere göre daha kolay olmasıdır.

Tuz, büyükbaş hayvanlar, buğday, deniz kabukları, değerli madenler ve nihayetinde madeni para ve kağıt paraya kadar evrim geçirerek değişen para olgusu ve paranın fiziksel formu 20. yüzyılda teknolojik gelişmelerden de etkilenecek yeni bir şekle bürünmüş, bu dönemden itibaren yeni bir boyuta ulaşmıştır.³ Ataları canlı hayvanları, deniz kabuklarını ödeme aracı olarak kullanan insanoğlu, geçmişten günümüze değişen para kavramını teknoloji yardımıyla değiştirerek, yerini plastik kartlara(banka kartı, kredi kartı vb.) bırakmıştır. Sunmuş olduğu kolaylıklar, sonradan ödeme avantajları, müşteri kavramı ve müşterilerin memnuniyet oranları ile talepleri, devamında taksitli alışveriş imkanlarının da diğer avantajları izlemesiyle birlikte özellikle kredi kartlarına gösterilen ilgi dünya genelinde her geçen gün artmış, kredi kartının global anlamda ödeme aracı olarak kabul görürlüğü kaçınılmaz olmuş, toplumların çoğunun da bu değişime adapte olmakta zorlanmadığı gözlemlenmiştir. Bu artışın ya da kabullenmenin yaşandığı belirgin ülkelerden biri olan ülkemizde de plastik kart kullanımı yüksek seviyelere ulaşmıştır. Örneğin Türkiye'de 2013 yılı sonunda 56.8 milyon adet kredi kartı, 100.2 milyon adet banka kartı olmak üzere toplamda 157 milyon adet kartın bulunduğu görülmektedir. Yine 2013 yılında ATM sayısının yüzde 16 artarak 42 bin adete ulaştığı, POS sayısının yüzde 7 artarak 2.3 milyon adete ulaştığı istatistiği elde edilmiş, 2013 yılında kart ile yapılan ödemelerin toplamda 409 milyar Türk Lirasını bulduğu bu tutarın yüzde 5.4'lük kısmı olan 22 milyar Türk Lirası kadar kısmının banka kartı geri kalan kısmın kredi kartı ödemesi olduğu sonucuna varılmıştır.⁴

¹ Pelin Neval Tuncer, TCMB Uzmanlık Yeterlik Tezi;2004; "Davies 1996, s.28"

² Osmanlı Devleti Döneminde Sultan Abdülmecit tarafından 1840 yılında dolaşıma çıkarılmıştır ve "Para Yerine Geçen Kağıt" anlamına gelmektedir.

³ Pelin Neval Tuncer, TCMB Uzmanlık Yeterlik Tezi;2004

⁴ Kredi Kartı kullananların sayısı. Milliyet-Ekonomi Haberleri.www.milliyet.com.tr. Haber Tarihi:11.02.2014-Bankalar arası Kart Merkezi Verileri- www.bkm.com.tr Erişim Tarihi: 17.05.2014

Paranın yapısındaki ve şeklindeki bu değişim banka ve kredi kartları ile sınırlı kalmamış, insanların “para ile oyna” konusundaki tutkusunu, bilişim teknolojisinin gelişmesiyle de desteklenmiş, finans dışı kurumların kendi paralarının elektronik ortamda mübadele aracı olarak yaygınlaşması ütopik bir kavram olmaktan çıkmıştır. Nitekim bu konuda birçok gelişme yaşanmış, yıllar içinde kredi kartlarına kadar gelişerek değişen para, artık ağırlığı olmayan ‘bit ve byte’ ile ifade edilebilen birimlerle de tanımlanmaya başlanmıştır.

1. BITCOİN NEDİR, NASIL ORTAYA ÇIKMIŞTIR?

Bitcoin, internet aracılığıyla kullanılan, hiçbir merkezi otoriteye ya da aracı kuruma bağlı olmayan sanal bir para birimidir.⁵ 2009 yılında Satoshi Nakamoto isimli bir kişi tarafından bulunduğu iddia edilse de sisteminin gerçekte kim tarafından üretildiği bilinmemektedir. Arkasında herhangi bir devlet otoritesi bulunmayan, bilgisayar üzerinden işlemleri gerçekleştirme olanağı sunan bu sistem, kimi çevrelerce değeri olmayan ve belirli bir süre sonunda şişerek patlayacak bir balon olarak değerlendirilirken, kimi çevrelerce de Amerikan Doları da dahil birçok ulusal para birimi için tehdit oluşturabilecek, yasadışı faaliyetlerde de kullanıma ihtimali yüksek bir para sistemi olarak değerlendirilmektedir. Bitcoin ilk ortaya çıktığında en çok 21 milyon adet olarak sınırlı miktarda üretildiği iddia edilmiştir. Sistemi savunanların ileri sürdüğü argümanlara göre; deneysel olarak başlatılmış ve dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir insana kolayca ödeme yapmayı sağlayan sanal para birimi olarak tanımlanmıştır. Bitcoinler şifrelenerek oluşturulan adreslerde muhafaza edilmektedir. Kullanıcılar, sistem üzerinde sanal cüzdanlar oluşturup, bitcoin paralarını bu cüzdanlarda saklamaktadır. Sistem üzerinden yapılacak bitcoin transferleri, kullanıcıların cüzdanlarındaki bitcoin miktarı ve kullanıcıların sistem üzerindeki tüm hareketleri, “block chain” denilen bir tür sanal deftere kaydedilmektedir. Sistem üzerinden gerçekleştirilen işlemlerde gerçek kimlik bilgileri kullanılmadığından, bu işlemlerin kimler tarafından gerçekleştirildiğinin tespiti çok zordur. Bitcoin teknolojisinin noktadan noktaya dağıtım bir ağ üzerinde çalıştığı öne sürülürken, para oluşumu ve sistem üzerinden gerçekleştirilen transfer işlemleri ağ üzerinde kolektif olarak gerçekleştirilmekte, bu durum para dağıtımı, para arzı veya paranın kontrolü için merkezi bir kuruluşa ihtiyaç olmaması sonucunu doğurmaktadır. İlk kuruluşundan bugüne kadar 12 milyondan fazla bitcoin dolaşıma girmiş bulunmaktadır. Sistemin işleyişinde yeni bitcoinlerin dolaşıma girebilmesi için on altı haneli bir şifrenin çözülebilmesi gerekmektedir. Şifreyi çözen 25 Bitcoin kazanırken, bu şifreyi çözenin sistemin yapısından kaynaklanan nedenlerden dolayı çok güç olduğu, uzun bir süreci gerektirdiği ve kapsamlı bir bilgisayar altyapısına sahip olunması gerektiği iddia edilmektedir. Sistem kurulduğunda konulduğu söylenen 21 Milyon Bitcoinlik sınırın kesin limit olduğu yorumları mevcutken, bu limitin, tıpkı diğer ulusal paraların karşılığı olan, dünyadaki sınırlı altın stoklarının taklit edilerek konulduğu yorumları da mevcuttur. Bu nedenle sistemdeki şifre çözme işlemlerinin çok zor olduğu yönünde algı yaratılmış, nasıl ki altını bulmak işlemek, piyasaya sürmek ve para muadili olarak dolaşıma sokmak çok zor bir işlem ve mevzuat sürecini gerektiriyorsa, Bitcoin gibi sanal para sistemlerinde de bu sürecin şifre çözme işlemleriyle taklit edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bitcoin’i elde etmenin tek yolu çözülmesi gerekli şifreyi çözmek değildir. Bunun dışında Bitcoin satan internet siteleri mevcut olup, bu sitelerde ulusal paralar karşılığında Bitcoin satışının var olduğu görülmüştür. Bitcoin’in diğer ulusal para birimleri karşısında bir kuru dahi oluşmuş; bu kur tıpkı diğer para ve finans araçlarında olduğu gibi arz ve talebe göre belirlenebilir bir hale gelmiştir. Bu yazının kaleme alındığı tarihte, bazı kaynaklarda ve internet sitelerinde Bitcoin’in Türk Lirası ve diğer ulusal paralar karşısındaki değerleri istatistiki olarak verilmektedir.⁶ (Tablo;1)

⁵ Bitcoin; Kendime Yazılar; Mahfi Eğilmez, 23.11.2013. <http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/bitcoin.html> Erişim Tarihi;28.04.2014.

BITCOİN FİYATI (EN SON İŞLEM)	
BTCTURK (BITCOİN TÜRK)	1.284,00 Türk Lirası
BTC-E (USD)	586,00 USD
BTC-E (EURO)	443,00 Euro

Tablo 1: Kaynak; www.bigpara.com, www.bitcoincharts.com, bitcoin-tr.com. (Veriler 10.08.2014 Tarihi için Geçerli Verilerdir).

Ülkemizde de birçok ülkede olduğu gibi bitcoin mekanizmasına ait bir internet sitesi mevcut olup, bu internet sitesinde sistemin avantajları üzerine vurgu yapıldığı, bu avantajlar sıralanırken; sistemin herhangi bir kuruluş ya da otoritenin onayına bağlı kalınmadan; hükümet, merkez bankası gibi yapılarca da müdahale edilmeksizin; para transferi, para oluşumu ya da ticaretin internet üzerinden kolayca sağlanabildiği hususları en çok üzerinde durulan konular olarak dikkat çekmektedir. ⁷ Sistemin avantajlı olduğunu iddia edenlerin savlarını özetlemek gerekirse;

- Bitcoin üçüncü bir şahsın ya da kuruluşun onayına gerek kalmaksızın internet üzerinden kolayca transfer edilebilir,
- Herhangi bir merkez bankasına bağımlılığı olmadığından, ülkelerin yaşadığı çalkantılardan ya da ekonomik krizlerden etkilenme ihtimali düşüktür,
- Hızlıdır, harcama işlemleri dakikalar içerisinde gerçekleşebilir,
- Diğer ödeme şekillerine göre daha az masraflıdır,
- Devlet otoritesi veya kurumların denetimi veya kontrolü altında değildir,
- Para arzı, yazılımı veya sistemin geneli kullanıcıların aralarındaki anlaşmalara bağlı olduğu için, herhangi bir hükümet, banka veya organizasyon tarafından manipüle edilmez,

Bunun yanında piyasaya çıkabilecek Bitcoin miktarının 21 Milyon ile sınırlı kalması, bu para biriminin ulusal para birimlerine karşı değer kazanabileceği ya da önemli ölçüde değer kaybetmeyeceği yorumlarına da neden olmuştur. Nitekim bu yorumlar belirli bir dönem için de olsa haklı çıkmış, Bitcoin ilk çıkışından bugüne kadar diğer paralara karşı ciddi oranda değer kazanmıştır. ⁸ Örneğin 2013 yılı içinde; 11 Kasım 2013 tarihinde 1 Bitcoin 408 Türk Lirası değerinde iken, ivmesi her geçen gün artmış ve 29 Kasım 2013 tarihinde Bitcoin'in Türk Lirası karşısındaki değeri 2.830 Türk Lirasına kadar ulaşmıştır. Mayıs 2014 tarihi itibarıyla Bitcoin'in Türk Lirası karşısındaki değeri 1.000 Türk Lirası'na kadar gerilediği, Ağustos 2014 tarihi itibarıyla de 1.284,00 Türk

⁶ [Bitcoin-tr.com](http://bitcoin-tr.com). Bitcoin'in değeri Erişim Tarihi: 24.05.2014 ve Bitcoin'in Türk Lirası ve diğer ulusal paralar karşısındaki değeri Erişim Tarihi:24.05.2014 <http://www.bigpara.com/bitcoin/?bprtme=8703825271&sTo=310>

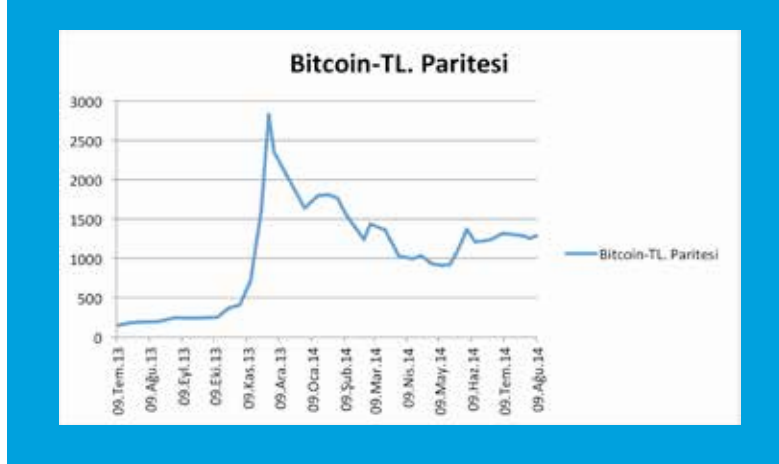
⁷ tBitcoin Türkiye İnternet Sitesi. bitcoin-tr.com, -Bitcoin Nedir?-

Bitcoin-Açık Kaynak P2P-<https://bitcoin.org/tr/>

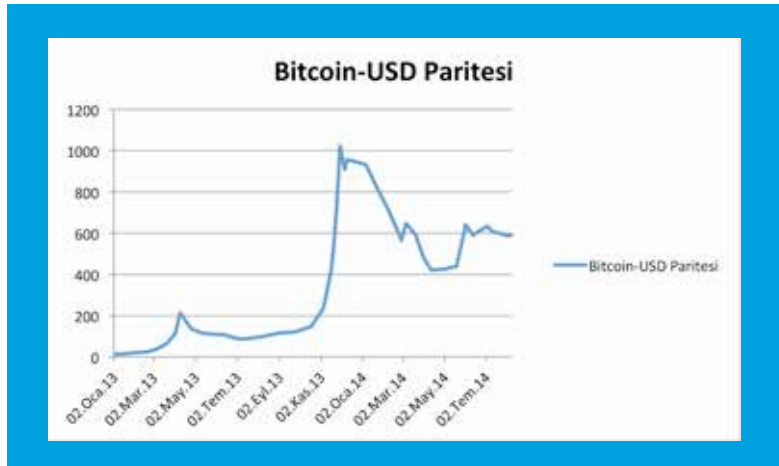
⁸ www.bigpara.com. Bitcoin geçmişi. İstatistikler.- www.bitcoincharts.com

Lirasına ulaştığı görülürken, bu para biriminin volatibilesinin ne denli yüksek olduğu ortaya çıkmakta, dolayısıyla tüm diğer etkenler sabit ve güvenilir olsa dahi Bitcoin’i riskli bir yatırım aracı olma konusunda diğer yatırım araçlarından ayırmaktadır (Grafik;1 ve Grafik;2).

Grafik 1: Bitcoin’in TL karşısındaki değeri. (10.08.2014 Tarihi İtibariyle Günceldir).

Grafik 2: Bitcoin’in USD Karşısındaki Değeri. (10.08.2014 Tarihi İtibariyle Günceldir).

Bitcoin’in ulusal paralar karşısındaki değerleri göz önüne alındığında küçük işlemlerin nasıl yapılacağı konusunda da akıllarda soru işaretleri oluşabilmekte, 1 Bitcoin’in 2.830,00 Türk Lirasına kadar ulaştığı düşünüldüğünde, bu küçük alışverişler nasıl gerçekleştirilecektir? Bir Bitcoin sekiz basamağa kadar bölünebilmekte, yani 0,00000001 Bitcoin’e kadar transfer ve alışveriş yapma imkanını sistem kullanıcılarına sunmaktadır. Sekiz basamağa kadar bölünme neticesinde oluşan bu en küçük birime ise Satoshi adı verilmektedir. Dolaşımda 12 Milyon Bitcoin olduğu ve yazı tarihi itibariyle 1 Bitcoin’in 586,00 USD olduğu göz önüne alındığında dolaşımda yaklaşık 7 milyar dolarlık Bitcoin olduğu sonucuna varılmaktadır. Bir karşılaştırma yapabilmek

için dolaşımda bulunan USD miktarının 1.2 trilyon dolar olduğunun belirtilmesinde fayda vardır.⁹ Bitcoin'in 'oynak' bir para birimi olduğu hususu ise Kasım 2013'teki değerleri ile bugünkü değerleri (10 Ağustos 2014) kıyaslandığında ortaya çıkmaktadır. Zira 23 Kasım 2013 tarihinde 1 Bitcoin'in 830,00 USD olduğu göz önüne alındığında dolaşımda olan Bitcoin'in değerinin 10.2 milyar USD civarında olduğu görülmektedir. Finansal değerlerde ya da ulusal paralarda, altı aylık bir süreçte yarı yarıya yakın değer kaybı ancak çok büyük uluslar arası krizlerde rastlanacak bir durum olarak ortaya çıkmakta, bu durumda Bitcoin ve benzeri para birimlerinde meydana gelen bu denli oynaklığın kime hizmet ettiği konusunda spekülasyonlara yol açmaktadır.

Bitcoin ile ilgili önemli konulardan biride, oluşturulan sanal cüzdanların çalınma ve başkası tarafından kullanılma risklerine karşı şifrelenmesi gerektirir. Örneğin 10.000 USD tutarında ödemeyi gerektiren bir işlemi Bitcoin vasıtasıyla yapmak isteyen bir kişinin, öncelikle bir sanal cüzdanı oluşturması gerekecektir. Orijinal Bitcoin işlemcisi açık kaynak kodlu bir yazılımdır,¹⁰ uygulama ilk kez çalıştırıldığında birkaç dakika içinde bağlantılar kurulmaya ve bloklar indirilmeye başlanmaktadır. Bu zaman alıcı bir işlemdir. Ayrıca bilgisayarın sabit diskinde yaklaşık 8 Gigabyte'lık bir alanın kullanımı söz konusu olacaktır. Oluşturulan cüzdanın şifre ile korunarak işlemlere devam edilmesi gerekmektedir, çünkü şifre konulmayan sanal cüzdanların başka şahıslar tarafından kullanılması veya çalınması ihtimali her zaman mümkün olacaktır.¹¹ Böyle bir olay Avrupa'da yaşanmıştır. Avrupa'nın en büyük Bitcoin işlem merkezi olan Bitcoin İnternet Ödeme Sistemi'nin(BIPS) bilgisayar sistemine sızan hırsızlar, 1.295 Bitcoin'i çalmışlardır. Hırsızlığın yaşandığı dönem itibarıyla 1 Bitcoin'in değerinin 795,00 USD olduğu düşünüldüğünde çalınan varlığın 1 milyon USD civarında olduğu görülmüştür. BIPS, müşterilerine banka hesabına

benzer Bitcoin 'cüzdanları' açan bir şirket olarak faaliyet göstermekte ve Bitcoinlerini bu elektronik cüzdanlarda tutan müşteriler sanal paralarını gerçek para birimleriyle değiştirme olanağı bulmaktadırlar. Olay akabinde, ulusal para veya bankaların bu gibi saldırılara uğraması sonucunda merkezi otoritelerin aldığı sorumluluğun aksine BIPS şirketi sorumluluk almaktan kaçınmış, şirket yetkililerinden birisi yaptığı açıklamada: "İnternet Cüzdanları aynı gerçek cüzdanlar gibidir, içlerinde çok para taşımamak gerekir" şeklinde açıklama ile yetinmiştir.¹² Görüleceği üzere dijital para, volatibilesinin yanında çalınma riskiyle de karşı karşıya kalmakta, bu tehdit bahsedilen sanal paraların arkasında bir sorumlunun, otoritenin bulunmaması nedeniyle daha da korkulur bir hal almakta, nihayetinde hak kaybına uğrayanların hesap sorabilme, hak arayabilme yetisini dahi en başından elinden alan bir sistem halini almaktadır. Çünkü hali hazırda yüz bin kişiden fazla kullanıcının alım ve satımını gerçekleştirdiği bilinen Bitcoin işlemleri yasal bir düzlemde gerçekleşmemekle birlikte, birçok ülkede kullanılmasına rağmen kanuni olarak bir engel bulunmamaktadır. Bitcoin gibi sanal paraların bazı avantajlarını öne süren çevrelere karşı, başta kamu kuruluşları olmak üzere dezavantajları öne süren çevrelerin en çok üstünde durduğu olumsuzluklar ise şu şekildedir;

- Bitcoin işlemleri ve transferlerinin, tasarımı gereği geri dönüşsüz olması, hatalı işlemlere açık olması,
- Volatibilesinin yüksek olması nedeniyle güvenilmesi zor bir yatırım aracı olması,
- Oluşabilecek herhangi bir olumsuz durumda kişilerin hesap sorabileceği bir sahibinin bulunmaması ya da arkasında herhangi bir otoritenin bulunmaması,
- Hackerlara ve çalınmalara karşı savunmasız olması,
- Gözetim ve denetiminin olmaması,
- Yasadışı faaliyetlerde ödeme aracı olarak kullanıl-

⁹ Chicago Fed Letter, Bitcoin; A Primer by François R. Velde Senior Economist,

¹⁰ Açık kaynak kodlu yazılım, kaynak kodları herkese açık olan yazılımdır. Bunun anlamı, onun üzerinde herhangi bir değişiklik yaparak kendi sürümünüzü meydana getirebileceğinizdir.

¹¹ Kendime Yazılar. Mahfi Eğilmez 23.11.2013.

¹² http://www.cnbce.com/haber/dis-haber/Erişim_Tarihi_08.05.2014.

ma ihtimalinin yüksekliği nedeniyle devletlerin güvenliğine karşı bir tehdit unsuru oluşturması,

Şeklinde maddelleştirilebilmektedir. Bitcoin ve bunun gibi sanal paralar sunduğu kolaylıklar yanında, görüleceği üzere birçok olumsuz özellikleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle yasal bir zeminde işlemlere konu olmaması, devletlerin denetimi altında olmadığından bu sisteme mesafeli yaklaşımları, kontrol eden gücün belirsizliği nedeniyle kim veya kimlere hizmet ettiği bilinmemesi, bunların yanında kişilerin internette oluşturdukları sanal cüzdanlarda Bitcoin paralarını saklayabildikleri, bu cüzdanların oluşturulmasında kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmaması, bu nedenle art niyetli kişilerin kimliklerini gizli tutarak işlem yapabilmeleri, Bitcoin sisteminin yasal mecralardan iyice uzaklaşması sonucunu doğurmakta, dolayısıyla Bitcoin hakkındaki tereddütleri de derinleştirmektedir. Tüm bu gerçeklikler Bitcoin'in özellikle iki alanda riskli olabileceği sonucunu doğurmuştur. Bunlardan ilki Bitcoin ya da diğer sanal paraların uluslar arası ticarete ödeme aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağı ile karapara aklayıcıların bu gibi sistemleri sığınak olarak kullanıp kullanamayacaklarıdır.

2. BITCOİN VE TÜRKİYE'DEKİ YASAL DÜZENLEMELER

Bitcoinin herhangi bir merkez bankası tarafından basılmaması, denetlenememesi, bitcoin transferlerini gerçekleştiren tarafların ve transfer işlemlerinin nereden yapıldığının tespitinin nerede ise imkansız olması karşısında, devletlerin bu elektronik parayı tanıyıp tanımayacağı, sistemin kullanımının yasal yaptırımlara tabi tutulup tutulmayacağı merak edilmektedir. Bu aşamada ülkemizde, bitcoin sisteminin kullanılmasını yasaklayan yasal düzenleme olmakla birlikte, bu sistemi tanıyan ve kullanılmasını onaylayan bir düzenleme de bulunmamakta, yalnızca BDDK'nın 25 Kasım 2013 tarihli 2013/32 sayılı basın açıklaması bulunmaktadır. Bu basın açıklamasında; son dönemde bazı basın yayın kuruluşlarında

ve internette 'Bitcoin' hakkında çeşitli haberlerin çıktığından bahisle, 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanunda öngörülen yönetmeliklerin bir yıl içinde hazırlanıp, yürürlüğe konulacağı; Kanunun ikinci maddesinde; Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, ödeme hizmetleri sunan ya da elektronik para ihraç eden ve bu Kanun kapsamında ihdas edilen ödeme veya elektronik para kuruluşu kategorisine dahil edilebilecek olan kuruluşlar, BDDK tarafından çıkarılacak yönetmelikler uyarınca bir yıl içinde BDDK'ya başvurarak gerekli izinleri almak ve uygulamalarını bu düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun hale getirmek zorundadır hükmünün belirtildiği vurgulanarak, herhangi bir resmi ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için güvence verilmeyen bir sanal para birimi olarak bilinen Bitcoin, mevcut yapısı ve işleyişi itibarıyla Kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmemekte, bu nedenle de söz konusu Kanun çerçevesinde gözetim ve denetimi mümkün görülmemektedir şeklinde ifade edilmektedir. Bu açıklamanın devamında, Bitcoin ve benzeri sanal paralar ile gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesi, söz konusu sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca Bitcoin'in piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi ve sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi risklerin yanı sıra işlemlerin geri dönüşümlü olmasından dolayı operasyonel hatalardan ya da kötü niyetli satıcıların suistimalinden kaynaklı risklere de açık olduğuna değinilmiş, bu açıklamalarla kamuoyu Bitcoin konusunda bilgilendirilmekte ve uyarılmaktadır.

Konuya ilişkin yasal düzenleme bulunmadığından, mevcut mevzuatımızın bu sistem hakkında uygulanıp uygulanmayacağı tartışılması yerinde olacaktır. Ancak kanunla yasaklanmayan ve yaptırımı gösterilmeyen bir eylem veya faaliyetin icrası engellenemez ve yaptırıma da tabi tutulamaz.¹³ 6493

13 Prof. Dr. Ersan Şen. Bitcoin; Elektronik Para, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1120849-bitcoin-elektronik-para-erişim-tarihi>; 06.03.2014.

sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde, elektronik para ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değer, elektronik para olarak tanımlanmıştır. Aynı maddede elektronik para kuruluşu ise, elektronik para ihraç etme yetkisi verilen tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Elektronik para ihraç eden kuruluşlara ilişkin düzenlemeler, Kanunun 18 ve devamı maddelerinde yer almaktadır. Kanunun 18’nci maddesi uyarınca, bu kuruluşlar yalnızca anonim şirket olarak kurulabilecek, nakden ve her türlü muvazaadan arı ödenmiş sermayesi en az beş milyon Türk Lirası olacak, faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanununda tanımlanan bankalar aracılığıyla yürütecek ve maddede sayılan diğer şartları da yerine getirecektir. Görüleceği üzere Kanunun 18’nci ve devamı maddeleri Bitcoin sistemi ile taban tabana zıt yükümlülükleri hüküm altına almış, bu sistemlerin faaliyetlerini bankalar aracılığıyla yürütme zorunluluğunu getirmiş, dolayısıyla Bitcoin savunucularının merkezi bir otorite ya da aracı kuruluş olmaksızın işlem gerçekleştirebilme yönünde işlem yapabilme arzularına ket vurmuştur. Aynı zamanda BDDK’nın yaptığı açıklamalarda düşünüldüğünde Bitcoin’in ulusal mevzuatımıza göre elektronik para olarak tanımlanma ihtimali ortadan kalkmaktadır.

Kanunun 21’nci maddesinde, bu kuruluşların denetimine ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Buna göre Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, elektronik para kuruluşunun merkezinde, şubesinde, temsilcisinde veya dışarıdan hizmet aldığı diğer kuruluşlarda denetim yapmaya yetkili olacaktır. Kuruluş, bu denetimlerde Kurumun talep edeceği her türlü bilgi ve belge ile defterleri, gizli olsalar bile ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadır. Bu durumda yine Bitcoin sistemini denetime açmak anlamına gelecektir ki zaten sistem savunucularının da kendi açılarından pozitif olarak gördüğü ‘denetimsizlik’ avantajı, bu madde ile dezavantaja dönüşmüş olacaktır. Kanunun 26’nci maddesinin 3’ncü

fıkrasında, “Yurtiçi ve yurtdışı yetkili mercilerle denetime, bilgi paylaşımına ve diğer hususlara dair yapılacak iş birliğine ilişkin usul ve esaslar, sistem işleticileri için Bankaca; ödeme ve elektronik para kuruluşları için Kurulca ilgili tarafların görüşü alınmak suretiyle belirlenir.” denilmektedir. 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanunun gerekçesinde, elektronik paranın yaygınlaşması, merkez bankalarının para politikaları ile ödeme sistemlerine etkisi yanında ekonomik istikrarın sürdürülmesi bakımından önem taşıması nedenleriyle günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzenlemeler yapılması gerektiği açıklanmışsa da, bu Kanunun bitcoin sistemi hakkında uygulanamayacağı yorumlarına neden olacaktır. Kanunda yer verilen hükümler incelendiğinde, elektronik para kuruluşunun yüksek sermaye ile anonim şirket olarak kurulması gerektiği, elektronik paranın sadece izinli kuruluşlar tarafından üretilebileceği, bağımsız denetime tabi olduğu ve faaliyetini 5411 sayılı Bankacılık Kanununda öngörülen bankalar aracılığıyla yürüteceği anlaşılmaktadır. Bitcoin sistemi ise, bir kişi veya bir kurum tarafından değil, sisteme üye olan kullanıcılar tarafından kullanılmakta ve yönlendirilmektedir. Bitcoin sistemi, gerçek kimliği bilinmeyen bir kişi tarafından oluşturulan bir uygulamadır ve şu an Dünya üzerinde birçok insan tarafından kullanılmaktadır. Uygulamayı oluşturan kişi, bu uygulamanın yöneticisi konumunda değildir ve herhangi bir sorumluluğunun olmadığı görülmektedir. Uygulama, sisteme üye olan ve sistem üzerinden alışveriş gibi faaliyetler yürüten bireylerin gerçekleştirdiği işlemlerle kendiliğinden yürümektedir. Uygulamanın çalışma şekli gereğince, bir kişinin veya kurumun yönetiminde olması mümkün olmadığından, 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun hükümleri Bitcoin sistemi için tatbik edilemeyecektir. Ayrıca sistemin denetlenebilmesi için Bitcoin sisteminin merkezi yurtdışında veya yurtiçinde bulunan bir kuruluş olması gerekmektedir. Ancak sistem, bu şartları da taşımamaktadır.

Konuyu, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak dü-

zenlenen Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar kapsamında da değerlendirecek olursak; 1567 sayılı Kanun, çerçeve kanun niteliğinde olup, Türk parasının korunmasına ilişkin esaslar ve yaptırımlar, 32 sayılı Karar ile düzenlenmiştir. 1567 sayılı Kanunda, bu Kanuna dayanılarak düzenlenen Bakanlar Kurulu Kararlarında yer alan hükümlere aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak yaptırımlar ve suçun konusu genel itibarıyla düzenlenmiş, yaptırım uygulanacak fiillerin tespiti ve bunlara ilişkin düzenleme yetkisi ise Bakanlar Kurulu'na verilmiştir. Anayasanın 38'nci maddesinin 3'ncü fıkrasına göre; "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur". "Suçta ve cezada kanunilik" ilkesinin istisnasız bir şekilde uygulanması zorunluluk olup, yürütme organının düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza ortaya koyulmaması gerekir. Bu kabul, "Suçta ve cezada kanunilik ilkesi" başlıklı Türk Ceza Kanunu'nun 2'nci maddesine de uygundur. Bununla birlikte uygulamada, cezanın yasa tarafından belirtilip de suçun tanımının yürütme organı ve idareye bırakıldığı, dayanağını Anayasa madde 38'in gerekçesinden alan açık suç normlarını görmekteyiz. Konuya bitcoin sistemi açısından baktığımızda, hem Kanunda ve hem de 32 sayılı Kararda bu sistemin uygulanmasına ilişkin elverişli bir hüküm bulunmadığı görülmektedir. Anılan düzenlemeler, temel olarak Türk parası, döviz, menkul kıymetler ve kıymetli eşyanın ithalinde ve ihracında uygulanacak usul ve esaslara ilişkindir.¹⁴

3. BİTCOİN ULUSLAR ARASI TİCARETTE ÖDEME ARACI OLARAK KABUL EDİLEBİLİR Mİ?

Uluslar arası ticaret, ticaret erbabına farklı vizyonlar sunmakla birlikte, farklı ülkelerde faaliyet gösteren alıcı ve satıcı taraflar açısından, bu farklı ülkelerin farklı regülasyonlara ve hukuk sistemlerine sahip olduğu düşünüldüğünde, ithalatçı ve ihracatçı tarafların birbirlerini yeterince tanımama ihtimali olduğundan, aralarında güven sorunu olabilmekte, bu sorun da uluslar arası ticaretin işleyişinde risk un-

suru olarak ortaya çıkmaktadır. Ticaretle uğraşanların ticari faaliyetlerini buldukları ülke sınırlarının ötesine taşıma isteği mevcutken, bu faaliyetlerini makul kabul edilebilecek risk düzeyinde gerçekleştirmek istemeleri de doğal olacaktır. Sınır ötesi ticari alım satımlarda ithalatçı için temel risk, sipariş edilen malların gelmemesi, yanlış gönderilmesi, eksik veya kusurlu olarak gönderilmiş olması veya ithal edilen eşyaların arzu edilen zamanda eline ulaşmaması olarak sıralanabilirken ihracatçı için temel risk, yapılan satış sonrası ödemenin yapılmamasıdır. Uluslar arası ticaretin önündeki en büyük engel olan güven sorunu dış ticarete kullanılan ödeme yöntemleri ile aşılmaktadır. Taraflar ödeme yöntemini kendi aralarında yapacakları anlaşmaya bağlı olarak belirlerken, bu ödeme yöntemlerinin bazıları daha çok alıcının, bazıları ise daha çok satıcının lehine sonuçlar doğurmaktadır. Ödeme yöntemleri içinde en sık kullanılanlar; peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, kabul kredili ödeme ve akreditifli ödemedir.

Peşin ödeme (Cash payment/Advance payment/Prepayment); ithalatçının mal bedelini ihracatçıya fiili ihracattan önce ödediği ödeme şeklidir. Bu ödeme şeklinde ihracatçı herhangi bir risk üstlenmezken, risk ithalatçıya aittir. Peşin ihracat bedelleri, bankalar aracılığıyla havale şeklinde, ithalatçı veya ithalatçı adına hareket ettiğini tevsik eden üçüncü kişilerce çek veya efektif olarak ya da yurtdışından verilmiş olduğu ispatlanmış kredi kartı ile tahsil edilmektedir. Risk ithalatçı üzerindedir. Mal mukabili ödeme (Cash against goods); ithal edilen malın bedelinin ithalatçı tarafından mal teslim alındıktan sonra ödendiği yöntemdir. İhracatçı malı sevk ettikten sonra, sevkiyata ilişkin vesaiki doğrudan veya banka aracılığı ile ithalatçıya gönderir. Mal bedelinin ödenmeme riski olduğundan risk ihracatçı üstündedir. Vesaik mukabili ödeme (Cash against documents); ihracatçının ithalatçı ile yaptığı satış sözleşmesine uygun olarak malları sevk etmesinden sonra bunları temsil eden sevk vesaiklerinin, ödeme veya poliçe kabulü veya bono düzenlenmesi karşılığında

¹⁴ Prof. Dr. Ersan Şen. Bitcoin Elektronik Para. <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1120849-bitcoin-elektronik-para>. Erişim Tarihi: 06.03.2014.

banka aracılığı ile ithalatçıya teslimine imkan veren bir ödeme şeklidir. Vesaikler ithalatçıya ancak aracı bankanın ihraç bedelini tahsil etmesinden sonra verilmektedir. Kabul kredili ödeme (Acceptance credit); mal bedelinin belirlenen bir vadede ödenmesinin taahhüt edildiği ve bu ödemeye bir poliçenin araç olduğu ödeme şeklidir. Bu ödeme şeklinin uzantılarından kabul kredili akreditif yönteminde; uluslar arası kurallara ve mevzuata uygun olarak açılan akreditiflerde sevk belgelerinin, bu belgelerle birlikte sunulan poliçenin ithalatçının bankası veya muhabir bankaca kabulünü takiben serbest bırakılarak bedellerinin poliçe vadesinde ödenmesine imkan veren ödeme şeklidir. Kabul kredili ödemenin ikinci uzantısı olan kabul kredili vesaik mukabili ödemede; bankanın sevk belgelerini bu belgelerle ekli poliçenin ithalatçı tarafından kabulünü takiben ithalatçıya teslim etmesinden poliçe vadesinde mal bedelinin ihracatçıya ödendiği ödeme şeklidir. Kabul kredili ödemenin son uzantısı kabul kredili mal mukabili yöntemidir. Bu yöntemeye göre; ihraç edilen malın bedelinin, malın ithalatçı tarafından teslim alınması ve poliçeyi kabul etmesinden sonra poliçe vadesinde ödemenin gerçekleştiği ödeme şeklidir. En çok kullanılan ödeme yöntemlerinden sonuncusu olan akreditifli ödeme (Letter of credit) yönteminde; ithalatçının talep ve talimatı üzerine veya bizzat kendi adına işlem yapan bir bankanın akreditif şartlarına uyulması kaydıyla ve akreditifte şarta bağlanan vesaikin ibrazı karşılığında, ihracatçıya veya yetkili kıldığı bir bankaya ödeme işlemi yapılmasını öngören ödeme şeklidir. Akreditifler Milletlerarası Ticaret Odası'nın akreditifli ödemelerde yeknesaklığı temin etmek için yayınladığı " vesikalı krediler için yeknesak teamüller ve uygulamalar-UCP 500 broşüründe yer alan kurallar çerçevesinde açılmaktadır.

Uluslar arası ticarete kullanılan tüm ödeme şekillerinin bazı ortak özellikleri bulunmaktadır, bunlardan ilki satılan mal bedellerinin konvertibl dövizlerle ödenmesi ile ödemelerin uluslar arası işlem yapan bankalar aracılığıyla yapılmasıdır. Bu ödeme şekillerinde öne çıkan diğer husus, mal bedellerinin

ödenmesi sürecinde, fiziki objelerin bir şekilde bu süreçte rol almasıdır. Örneğin peşin ödeme gereği yapılacak transferlerde, mal bedelleri banka aracılığıyla ilgisine gönderilecek, ödemenin yapıldığını gösteren transfer bildirim formu/banka dekontu transferi gerçekleştiren kişiler tarafından, mal bedelinin peşin olarak ödendiğini tevsik eder bir belge olarak, ithalat işlemlerine konu gümrük beyannamelerine ek olarak konulacaktır. Diğer ödeme türlerinde ortaya çıkan fiziki argümanlar; vesaik, poliçe, bono olarak sıralanabilmektedir. Uluslar arası ticaretin en büyük bölümünü ödeme yöntemlerinin oluşturduğu düşünüldüğünde, dijital para Bitcoin ya da diğer sanal paraların bu ödeme şekilleri bağlamında ödeme aracı olarak kullanılması mümkün müdür? Birkaç istisna dışında hali hazırda Bitcoin'in ödeme aracı olarak kullanılmasını engelleyen ne ulusal ne de uluslar arası bir düzenleme bulunmamaktadır. İlk olarak Çin'de Bitcoin yasaklanmış, ayrıca Çin yönetiminin Bitcoin kullanımını finansal işlemlerde yasaklamasının ardından e-ticaret devi Alibaba.com'da Bitcoin'i yasakladığını duyurmuştur. Şirketten yapılan açıklamada 14 Ocak 2014 tarihinden itibaren site üzerinden Bitcoin ile işlem yapılamayacağı belirtilmiştir. Bu yasaklama sadece Bitcoin ile de sınırlı kalmamış şirket Litecoin gibi diğer dijital para birimleri ile de işlem yapılmasını yasaklamıştır.¹⁵ Çin'i Rusya takip etmiş, Rusya'da da Bitcoin yasaklanmıştır. Rusya Merkez Bankası, Rusya'nın para biriminin Ruble olduğunu ve Bitcoin'in Rusya'da para birimi olarak kullanılamayacağını açıklamıştır. Rusya'nın Bitcoin'i yasaklamasının ardındaki sebebin, dijital para biriminin yasa dışı aktivitelerde sıkça kullanılması olarak lanse edilmiştir. Bitcoin sisteminin bu tarz aktivitelerin kanıtlanmasını zorlaştırdığı ve dijital para birimini suistimallere müsait kıldığı gerekçesiyle bu önleme başvurulduğu anlaşılmaktadır.¹⁶ Rusya'nın Bitcoin'i yasaklaması, ülkedeki hiçbir kamu veya eğitim kurumunun Bitcoin kabul etmeyeceği anlamına gelmektedir. Ülkemizde ise BDDK'nın 2013 Kasım ayında yaptığı basın açıklamasında kamuoyu Bitcoin konusunda uyarılmış, ancak resmi anlamda yasaklandığına ilişkin bugüne

¹⁵ <http://www.cnbc.com/haberler/dis-haber/alibaba-bitcoin-i-yasakladi> Erişim Tarihi 25.02.2014

¹⁶ <http://www.yenimesaj.com.tr/?haber,13004726/bitcoin-e-bir-yasak-daha> Erişim Tarihi 25.02.2014

kadar herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla halen ülkemizde Bitcoin ya da diğer sanal paraların kullanımı mümkün görülmektedir. Bitcoin'in ülkelere göre hangi oranlarda kullanıldığına ilişkin bir açıklamada, sisteme ait internet sitelerinde yapılmış, yasaklamalardan önce Çin ve Rusya'da da Bitcoin kullanımının olduğuna değinilmiş, en yüksek kullanım oranının ise İsveç'te olduğu, sayıca en yüksek katılımın ise Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu sonucu çıkarılmıştır.¹⁷ Ülkemiz Bitcoin'e katılım oranlarında bu para birimini kullanan ülkeler arasında son sıralarda bulunmaktadır.

Yurtiçi alışverişlerde ya da transferlerde kullanılması dışında asıl önemli problem uluslar arası ticarete ortaya çıkacak gibi görünmektedir. Zira sınır ötesi ticaret yapan firmaların işlemleri ile internet üzerinden satış gerçekleştiren web sitelerin varlığı da düşünüldüğünde, sanal paralar ile yapılan transferlerinde izlenememesi gibi gerçeklikler ortadayken ülkelerin Bitcoin ve diğer sanal paralarla mücadele edeceği gibi bir varsayım pek de mümkün görünmemektedir. Uluslar arası ödemelerde ödeme şekli ve ödeme yapılacak döviz türü taraflar arasında yapılacak anlaşma neticesinde belirlendiğinden, tarafların döviz türünü Bitcoin olarak seçemeyeceğine dair yasal bir düzenleme birkaç ülke dışında bulunmamaktadır. Dış ticarete kullanılan ödeme şekillerinde para transferlerinin uluslar arası bankalar kanalıyla gönderilmesi gerekli olsa da, yasal olarak engellenmeyen dijital para transferleri birtakım yasadışı faaliyetlere zemin hazırlayacağından, gerek global ticarete, gerek ülkelerin içindeki ticari faaliyetlerde oluşacak suiistimallerde devletlere sorun çıkarmaya namzettir. Ancak uluslar arası banka kanalıyla transferlerin zorunlu olması dijital paralar ile eşya alışverişinin global anlamda ticaretine en büyük engeldir. Bitcoin veya diğer sanal paralar neden dış ticarete ödeme aracı olarak kullanılamaz?

• Taraflar yasal bir düzenleme veya engel olmadığını ileri sürerek, aralarında yaptıkları anlaşma ile ödeme yapılacak döviz türünü Bitcoin olarak belirlerlerse; Bitcoin transferlerinin en önemli özelliği olan, takip edilememe ve transfer sahiplerinin

kimliğinin tespit edilememesi nedeniyle, transferin gerçekte yapıp yapılmadığı konusunda ciddi şüpheler doğuracak, taraflar arasında dış ticaretin en önemli unsurlarından 'güven' unsuru sağlansa dahi, devletler açısından sanal paralar ile yapılan ticarete şüpheli yaklaşılması hatta katı bir yaklaşım olması sonucunu doğuracaktır.

• Bitcoin ile yapılan transfer tutarları da kimlik bilgileri gibi denetlenmekten ve belirlenirlikten uzak olduğu için, ticarete konu eşyalar için hesaplanması gereken vergiler hesaplanırken en önemli argümanlardan olan Gümrük Kıymetinin olduğundan düşük gösterilmesi, ya da ihraç edilecek eşyanın bedelinin olduğundan yüksek gösterilmesi gibi sorunlara gebe olabileceği varsayımı gündeme gelecektir.

• Transfer Bitcoin ile sağlansa ve kabul görse dahi, işlemlere esas teşkil edecek faturada gösterilmesi ve belirtilmesi mümkün olmayacaktır. İşleme konu Bitcoin karşılığı USD, Türk Lirası gibi para birimleri fatura ya da diğer belgelere yazılsa dahi, ne bankalarda böyle bir harekete rastlanacak, ne de tarafların hesaplarında USD, Türk Lirası ya da diğer ulusal para ile hareketin olmadığı sonucu çıkacaktır. Bu durum da zaten transferin kim tarafından kime yapıldığı hususu ile paralel olarak değerlendirilmesi gereken hususlardandır.

• Transferler Bitcoin sisteminde geri dönüşümsüz olarak yapılmaktadır, dolayısıyla hata, düzeltme, revize etme gibi müesseseler yok hükmündedir ve transfer bir kez yapılmışsa geri alınması imkansızdır.

• Transfer taraflarının kimliklerinin bilinmemesi gerçekleştirilen işlemlerde söz konusu sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yaratmaktadır. Dolayısıyla bu transferle terörün finansmanı da dahil bir çok yasadışı faaliyete kaynaklık edebilecek potansiyele sahip olduğundan, hiçbir devlet takip edemediği bu sistemin işleyişine izin vermek istemeyecektir.

Bu gibi olumsuz senaryolar, genel olarak dijital para Bitcoin ve diğer sanal para sistemlerinin izlenebilirlik, denetlenebilirlik gibi kavramlardan uzak olma-

¹⁷ Bitcoin-tr.com. Bitcoin Haberleri. Bitcoin penetrasyonu. 27.10.2013 Tarihli. Erişim Tarihi 03.03.2014

sından kaynaklanmaktadır. Bu sistemlerin sahibinin ve kullanıcılarının belirsiz olmasından, devletlerin güvenliği açısından da birçok tereddüdü barındırdığından, uluslar arası ticaret şöyle dursun ulusal ticaret işlemlerinde kullanılması dahi ulusal ve uluslar arası yasal düzenlemelere tabi tutulmasını gerektirmekte aksi halde ödeme aracı olarak kullanılması ve kabul edilmesinin yasaklanması gerekmektedir.

4. BITCOİN KARAPARA AKLAYICILARIN YENİ SİĞİNAĞI OLABİLİR Mİ?

Bu bölüme kadar olan kısımda; Bitcoin'in nasıl üretildiği, nasıl alınıp satıldığı, uluslar arası ödemelerde kullanılıp kullanılmayacağı hususlarına değinilmiş, dijital paraların denetim mekanizmasından uzak yapısına ve yasal mecralara olabildiğince uzaklığı birtakım sorunları yarattığı varsayımına ulaşılmış olsa da, küresel anlamda en büyük riski, dijital paraların suçtan elde edilen gelirlerin (karapara) aklanması amacıyla kullanılıp kullanılmayacağıdır. Karapara aklayıcılarının temel amacı; yasal olmayan faaliyetlerden elde edilen gelirlerin yasal olarak elde edilmiş gibi mali sisteme sokulması, bir başka deyişle bu gelirlerin yasadışı faaliyetlerden elde edildiğinin gizlenmesidir. Bu şekilde; yapılacak muhtemel denetimlerde gerekli açıklamalar yapılabilecek, hatta elde edilen yasadışı gelirler, bu denetimlerin yapılmasını dahi gerektirmeyecek şekilde şüpheden uzak bir niteliğe kavuşturulacaktır.¹⁸ Suç gelirinin elde edilmesinde öncül suç olarak en çok karşılaşılan suçların, uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan ticareti gibi faaliyetler olması ve bu faaliyetlerden elde edilen gelirin de çoğunlukla nakit olması, suçlular tarafından bu nakit değerlerin kaynağının gizlenmek istenmesi yada yasal sisteme sokularak kullanılabilir hale getirmek istenmesi ne-

ticesinde karapara aklama suçu ortaya çıkmaktadır. Belirli bir sayı vermek mümkün olmasa da, karapara aklamada çok çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Aklama yöntemleri ülkeden ülkeye, finansal sistemlerde kullanılan araçların çeşitliliğine göre değişmektedir.¹⁹ Kaldı ki aklama yöntemleri biraz da karapara aklayıcıların hayal gücü ve hareket yeteneğine bağlı olarak da değişebilmekte, literatüre giren aklama yöntemleri karapara aklayıcıların bu faaliyetleri gerçekleştirirken yakalanması veya bir şekilde tespit edilmesi neticesinde teorik bir zemine oturtulmaktadır. Bu yöntemlerden en dikkat çekenler; fonların ülke dışına fiziken çıkarılması, şirinler yöntemi²⁰, parçalama yöntemi, vergi cennetleri, paravan ya da hayali şirketler, oto-finans yöntemi, döviz büroları, kumarhane ve gazinolar, göstermelik şirketler, sahte fatura (hayali ihracat), internet bankacılığı, elektronik para vs. gibi yöntemlerdir.

Globalleşme ile birlikte suçlar ve suç örgütleri de uluslar arası nitelik kazanmış, bilişim teknolojisindeki gelişmeler, bu kişi ve örgütlerin elde ettiği suç gelirlerinin aklanmasını daha kolay, hızlı, düşük maliyetli bir faaliyet haline getirmiş,²¹ karapara aklayıcılara da yeni yeni araçlar sunmaktan geri kalmamıştır. Bilişim teknolojisinin suç örgütlerine sunduğu araçlardan en yenilerinden birisi de yukarıda bahsi geçen dijital paralardır. Dijital para denildiğinde de son dönemde en çok akıllara geleni Bitcoindir. Peki Bitcoin ya da diğer sanal paralar karapara aklayıcıların faaliyetlerinde nasıl bir rol üstlenmektedir?

- Bitcoin ile yapılan ödemelerin kim tarafından kimin lehine yapıldığı belirsizdir, dijital para savunucularınca finans hareketlerinin kısmen görülebildiği iddiası bulunsa da, bu finans hareketlerinin 'kimin' finans hareketleri olduğu soruları havada kalmaktadır,

¹⁸ www.masak.gov.tr Erişim Tarihi 01.03.2014

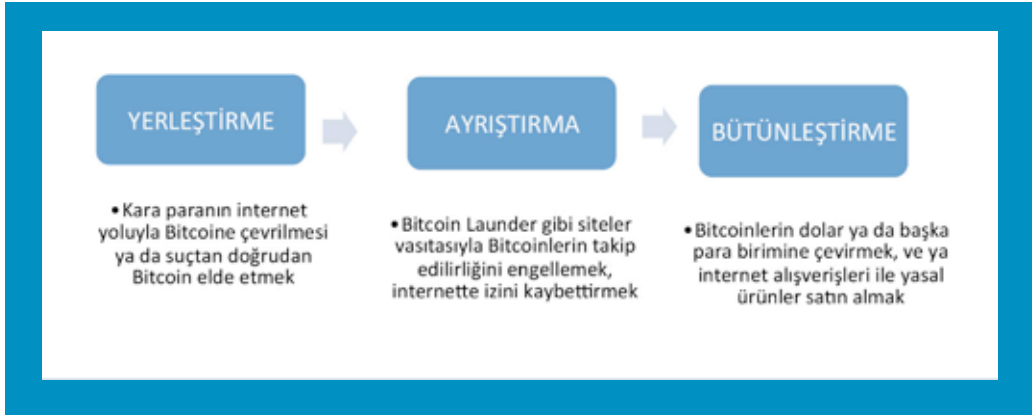
¹⁹ www.masak.gov.tr Erişim Tarihi 01.03.2014

²⁰ Tüm ülkelerde nakit işlemlerin bildirilmesini gerektiren belirli bir eşik değerinde transfer işlemlerinin, bu bildirim yükünden kurtulmak amacıyla eşik değerinin altında tutularak çok sayıda kişi (şirin/smurf) üzerinden gerçekleştirilerek bildirim yükümlülüğünden kurtulmasını sağlayan aklama yöntemidir.

²¹ Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar. http://www.ekodialog.com/Makaleler/karapara_aklanma_mucadelesi.html Kaynak; Hasan AYKIN-Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi. Erişim Tarihi; 19.04.2014.

- Bitcoin ile yapılan transferlerin tutarının tespiti mümkün değildir,
- Sistem belli bir yere ait değildir, örneğin doların sahibi FED, Türk Lirası'nın sahibi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıdır. Ancak Bitcoin anonimdir ve sahibi-sahiplenicisi yoktur,
- Transferlerin hangi işlemler, hangi alışveriş ya da borç ilişkisi nedeniyle yapıldığı belirsizdir,
- Hemen hemen birçok hareket izlenemez, kontrol edilemez, denetlenemez,
- Alıcı, satıcı, mal hareketi, hareket nedeni gibi unsurların tespiti güç olduğundan, işlem sorumlusunun yakalanması zordur, hareketlere devlet otoritesince el konulamaz, müsadere edilemez,
- Tamamen bilgisayar üzerinden işlemler yürütüldüğü ve bir programlamaya dayalı olduğu için, bu programlara kimlerin erişim sağladığı tamamen muğlak bir durumdur. Dolayısıyla herhangi bir şahsın dijital cüzdanı dahi başka şahıslar ya da örgütlerce başka amaçlarla kullanılabilme ihtimaline açıktır.

Tüm bu unsurlar bir arada değerlendirildiğinde Bitcoin ya da diğer sanal paralar karapara aklayıcılar tarafından sığınak olarak kullanılabilir. Bu ihtimal hiç de küçümsenmeyecek kadar ciddi olduğundan, teorik anlamda dijital paranın da karapara aklama yöntemi olarak belirlenmesi kaçınılmazdır. Bitcoin vasıtasıyla aklama aşamalarında da görüleceği üzere dijital paranın üç farklı evreden geçtikten sonra kayıt dışı ekonomiye yani karapara kullanıcılarına araç olma durumu söz konusu olmaktadır(Tablo;2).

Tablo 2: Aklama Aşamaları

Resmi veya gayri resmi kaynaklarda karapara aklama yöntemleri arasında elektronik para sayılmış olsa da, ulusal ve uluslar arası mevzuat hükümleri gereğince Bitcoin ya da diğer sanal paralar elektronik para olarak kabul edilmemiş olduğundan, karapara aklamaya ilişkin konularda bu yöntem dahilinde incelenmesi mümkün görülmemektedir. Bitcoin'in yasadışı faaliyetlere ve karapara aklayıcılara sığınak olduğu konusunda en çarpıcı örneklerden birisi Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanmıştır. FBI tarafından yakalanan ve yasadışı hackerlık, uyuşturucu kaçakçılığı ve karapara aklama suçu işlediği iddia edilen Ross Ulbricht isimli bir şahıs, 'Silk Road' isimli bir internet alışveriş portalı üzerinden uyuşturucu satışı gerçekleştirmiş, işlemlerde ise Bitcoin ve Litecoin gibi dijital paraları kullanarak interneti ve sanal para sisteminde kendisini gizleyerek uzun süre bu işlemlere devam etmiş, elde ettiği geliri de aynı yöntemlerle aklamıştır. Bu yakalanmada en dikkat çeken husus Ulbricht'in işlemlerde gerçek kimliği ya da e-posta adresini kullanmamasına rağmen, başka bir paylaşımında gerçek kimliğini belirterek kendini ele vermesidir, yani bu şahıs başka bir mecrada gerçek kimliğini afişe etmemiş olarak işlemlere devam edebileceken, bir anlık hatası sayesinde yakalanmıştır. Bu da Bitcoin ve diğer sanal paraların hareketlerinin izlenemediği konusunda bir kez daha delil niteliğinde olmuş, bu sistemlerin yasadışı faaliyetlere ve karapara aklayıcılara önemli bir sığınak görevi gördüğü konusunda tereddütlere mahal bırakmamıştır.

Sonuç

İnternet aracılığıyla kullanılan, hiçbir merkezi otoriteye ya da aracı kuruma bağlı olmayan sanal bir para birimi olan bitcoin, gelişen her şeyi yakından takip eden suç dünyası aktörlerinin de ilgisini çekmektedir. Bitcoin'in spekülâtif bir araç olarak kullanılması, fişin kimin elinde olduğunun ve kim tarafından, nasıl yönetildiğinin bilinmemesi, devletlerin müdahalesi, denetime kapalı bir yapısının olması, kullanıcıların sanal paraları hangi faaliyetlerde kullandıklarının tespitinin zor olması gibi sorunlar bu sanal para biriminin önünde duran ve aşması gereken engeller olarak durmaktadır. Kime ait olduğu bilinmediği ve bir otorite tarafından izlenip denetlenmediği için Bitcoin ile açılmış hesapların dondurulması, el konulması gibi bir tehditle karşılaşması da söz konusu değildir. Kullanıcı kimlik bilgilerinin tespit edilemezliği ve işlem safahatının bir hayli zor oluşu sistemi, her türlü yasa dışı finansal transfer konusuna açık hale getirdiğinden, suç örgütlerinin genellikle kısa zamanda büyük miktarlarda gelir elde etme ve elde edilen büyük miktar paraları sisteme engaje etme ayrıca elde ettikleri kara paralarını aklama saikiyle hareket etme reflekslerine bir nevi açık kapı bırakmaktadır. İşte tamda bu noktada giderek yaygınlaşan Bitcoin kullanımı, özellikle henüz ülkemizde yaygın olmasa da kara para aklayıcılarına önemli bir sığınak olma aşamasındadır. Dünya genelinde bazı ülkelerde bitcoin ve bu gibi sanal paraların yasaklandığı da göz önüne alındığında, ulusal bazda yeterli ölçüde yasal düzenleme bulunmaması, mevcut mevzuatımızın bu sistem hakkında müeyyidelerde bulunmasını mümkün kılmamaktadır. Teknolojik gelişmelerin de son derece iyi takip edilebildiği günümüzde, henüz ülkemizde tam anlamıyla yaygın olmasa bile, insanların teknolojiye olan ilgisi ile yaygınlaşması muhtemel dijital paralar ve bu paralarla yapılan işlemlere yönelik yasal düzenlemelere gidilmesinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- * Aklama Yöntemleri. Mali Suçları Araştırma Kurulu Resmi İnternet Sitesi. www.masak.gov.tr Erişim Tarihi 30.03.2014.
- * "Alibaba.com sitesi Bitcoin'i yasakladı" <http://www.cnbce.com/haberler/dis-haber/alibaba-bitcoin-i-yasakladi> Erişim Tarihi 25.02.2014.

- * Bankalararası Kart Merkezi Verileri, Kredi Kartı Kullanım Oranları. www.bkm.com.tr Erişim Tarihi 17.05.2014.
- * <https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin-Aciklamalari/12574-bitcoin-hk-basin-aciklamasi.pdf>. BDDK'nın 25.11.2013 Tarihli 2013/32 Sayılı Basın Açıklaması.
- * Bir milyon dolarlık bitcoin soygunu. <http://www.cnbce.com/haber/dis-haber> Erişim Tarihi 08.05.2014.
- * Bitcoin'e bir yasak daha. <http://www.yenimesaj.com.tr/?haber,13004726/bitcoin-e-bir-yasak-daha> Erişim Tarihi; 25.02.2014
- * Bitcoin piyasa değeri, Türk Lirası ve diğer ulusal paralar karşındaki değeri. www.bigpara.com, www.bitcoincharts.com, www.bitcoin-tr.com.
- * Bitcoin Penetrasyonu. Bitcoin Haberleri, [Bitcoin-tr.com](http://www.bitcoin-tr.com). Yayın tarihi; 27.10.2013 Erişim Tarihi: 03.03.2014.
- * Chicago Fed Letter, Bitcoin; A Primer; François R.Velde; Senior Economist. https://www.chicagofed.org/digital_assets/publications/chicago_fed_letter/2013/cfldecember2013_317.pdf. Erişim Tarihi; 18.04.2014.
- * EĞİLMEZ, Mahfi; Kendime Yazılar; Bitcoin; 23.11.2013; <http://www.mahfiyegilmez.com/2013/11/bitcoin.html>. Erişim Tarihi; 28.04.2014.
- * For Bitcoin, Secure Future Might Need Oversight (Güvenli Bir Gelecek İçin Bitcoin'e Gözetim Gerekebilir). Farhad Manjoo. New York Times. www.nytimes.com/2014/03/06/technology/personeltech/for-bitcoin-a-secure-future-might-require-traditional-trappings.html Erişim Tarihi; 24.05.2014.
- * Introduction to Bitcoin, What's The Bitcoin (Bitcoin'e bakış, Bitcoin nedir?) – video- [bitcoin.cbttuggets.com](http://www.bitcoin.cbttuggets.com) Erişim Tarihi; 25.05.2014.
- * Kararın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar. http://www.ekodialog.com/Makaleler/karapara_aklanma_mucadelesi.html Kaynak; Hasan AYKIN-Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi. Erişim Tarihi; 19.04.2014.
- * MİYNAT, Mustafa Doç. Dr., DURAMAZ Selim Araş. Gör. Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç; Siber Aklama; 2013; Yönetim ve Ekonomi Dergisi; Cilt 20; Sayı 1.
- * ŞEN, Ersan. Prof. Dr.; Bitcoin; Elektronik Para; <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1120849-bitcoin-elektronikpara> Erişim Tarihi: 06.03.2014.
- * TUNCER, Pelin Neval; Elektronik Paranın Banknot Kullanımına Olası Etkileri; TCMB Uzmanlık Tezi; 2004.
- * T.C. Anayasası. Kanun No: 2709; Kabul Tarihi: 07.11.1982.
- * 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. Kabul Tarihi; 26.09.2004.
- * 6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun; Resmi Gazete 27.06.2013 (28690); Kabul Tarihi; 20.06.2013.
- * 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun.
- * 32 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Karar.

²² How FBI caught Ross Ulbricht, alleged creator of criminal marketplace Silk Road.. <http://edition.cnn.com/2013/10/04/world/america/silk-road-ross-ulbricht/> Erişim Tarihi:19.05.2014